

ԹԵՄԱԿԵՐԴԻ ԱՌՈՒՄԸ

VII

Դարձաւ իր կրուից իշխան Թաթուլը,
Դարձաւ յաղթական իրեն զօրքի հետ,
Սըրբեց, պատենում դըրաւ կեռ Թուրը,
Յընծութեան ձայնից դողաց Թըմկաբերդ:

Խընջոյք է սարքել Թըմկայ տիրունին,
Ցերեկ է արել խաւար գիշերը,
Հեղեղի նըման հոսում է գինին,
Ու քէֆ է անում Զաւախքի տէրը:

Պրտոյտ է գալիս չըքնաղ տիրունին,
Անցնում է, հըսկում սեղաններն ամեն,
Յորդորում, խընդրում, որ ուրախ լինին,
Որ լիքն ու առատ բաժակներ քամեն:

—Հապա լըցրէք, իմ քաջ հիւրեր,
Բաժակներըդ լիուլի,
Խըմենք՝ Աստուած կըտրուկ անի
Թուրը իմ քաջ Թաթուլի:

—Է՛յ, Տէր Աստուած կըտրուկ անի
Թուրը մեր քաջ իշխանի,
Նըրա շուքը միշտ, հանապաղ
Մեր վըրայից անպակաս:

Ու թընդում է թըմուկ բերդը
էն աղմուկից խընդութեան,
Որոտում են տաղն ու երգը
Գոռ ձայներով յաղթական:

(Երգում են)

— Էն մըթին ամպից արծիւն է իջնում,
Սարի արծիւը շեշտակի թափով:
— Էն թըմկայ բերդից թաթուլն է իջնում,
Թըշնամու հոգին լըցնում սարսափով:

— Էն թըմկայ ձորում սև ամպն է գոռում,
Էն շմնթն է ճայթում էնպէս ահարկու:
— Էն թըմկայ ձորում թաթուլն է կըռում,
Էն թուրն է շաշում էնպէս ահարկու:

Ի՞նչ սարի արծիւ կը հասնի քաջին,
Ի՞նչ շահ կը կանգնի նըրա առաջին:

Եւ չի դադարում երգի հետ վարար
Կախեթի գինին խելագար հոսել:
Խըմում են տիկնոջ թանգ կեանքի համար,
Որ էն ժայռերին ծաղիկ է բուսել:

Խըմում են կըռող քաջերի փառքին,
Որ կըռի դաշտում կեանք չեն խընայում,
Եւ ընկածների սուրբ յիշատակին,
Որ երկընքից են արդ իրենց նայում...

Պըտոյտ է գալի ծաղիկ տիրուհին,
Անցնում է, հըսկում սեղաններն ամեն,
Յորդորում, խընդրում, որ ուրախ լինին,
Որ լիքն ու առատ բաժակներ քամեն:

—Օ՜ք, տիրուհի, Աստուած վկայ,
 էլ չենք կարող մենք տանել.
 էլ ուժ չըկայ, էլ տեղ չըկայ,
 Շատ ենք խըմել ու յոգնել...»

Ու հանգչում է Թըմուկ բերդը,
 Պապանձում է ու մարում,
 Հարբած, յոգնած տէրն ու դօրքը
 Մըրափում են խաւարում:

VIII

Լուռ ու խաւարչտին կամարների տակ,
 Յոգնած ու քընած բազմութեան վըրով
 Թըռչում են, թըռչում, սեւ, չարագուշակ
 Նրազներն անեղ, անվերջ խըմբերով:

Նրազ է տեսնում Թաթուկ իշխանը,
 Որ վիշապ օձը եկել է ահա,
 Նկել, փաթաթուել, իր բերդը պատել,
 Գըլուխը դըրել ետ պոչի վրայ:

Նւ բարձրացնում է հըրէշն ահուկի,
 Իրեն գըլուխը բարձրացնում է վեր,
 Բարձրացնում մինչև բարձունքը բերդի,
 Մինչև Թաթուկի պալատն ու տըներ:

Պառկած է իբրև Թաթուկ իշխանը
 Նազելի կընոջ գըլուխն իր դօշին,
 Նւ իբր ասում է՝ վեր կաց, իմ հրեշտակ,
 Թող, որ սպանեմ ես այդ հրէշին:

Այսպէս է ասում Թաթուկ իշխանը,
 Նւ զարհուրելով տեսնում է յանկարծ՝
 Իրեն սիրելի կնոջ գլխի տեղ
 Օձի գըլուխն է կըրծքին ծանրացած...

IX

Է՛յ, հրակեցէք, ի՞նչ էք քընում
 Քաջ գինւորներ թաթուլի.
 Ո՞վ է տեսէք տանջւում մըթնում,
 Քուն չի աչքին մօտ գալի:

Ձըլինի թէ յաղթահարուած,
 Ճարը հատած թըշնամին
 Դաւ է դընում մութն ու մեռած
 Կէս գիշերուայ էս ժամին:

Վեր կացէք, վեր, ամբողջ գիշեր
 Մարդ է գընում ու գալի.
 Հէ՛յ, զարթնեցէ՛ք, առիւծ քաջեր,
 Պահապաններ թաթուլի:

Վեր կացէք, վեր, հարեցրել է
 Իր յաղթական հիւրերին,
 Բաց է անում դուռն ու դարպաս
 Ձեր դաւաճան տիրունին:

Դաւ... դաւ... ելէք... կոչնակ... պահնակ...
 Ձէնք առէք շոտ... ձի հեծէք, ձի...
 Ճըռնչումեն, դըղըրդումեն
 Դարպասները երկաթի...

X

Բաց արաւ ցերեկն իր աչքը պայծառ
 Աշխարհքի վըրայ, Զաւախքի վըրայ,
 Աւերակ բերդին, սև ամպի նըման,
 Մուկն ու թըշնամին չոքած են անա:

Յաղթութեան փառքով ու գինով հարբած
 Քընա են բերդի և զօրքերն և տէր:

Ու յաւիտեան էլ մընացին քընած,
Դաւին անտեղեակ, ցաւին անտարբեր:

Նըստած է Շահը մըռայլը դէմքին,
Առջին իրիկուան քէֆի սեղանը,
Նայում է Շահը անտէր գահոյքին,
Մըտքովն անցնում է աշխարհքի բանը:

Եւ լիքը թոյնով հարցընում է նա
Դալուկ, մարմարին թըմկայ տիրունուն.
— Պատասխան տուր ինձ, մատնիչ սեւաչեայ,
Քու թաթուկն արդեօք քնջ էր ու սիրուն...

— Քաջ էր ու սիրուն քեզնից առաւել.
Մի բարձր ու ազնիւ տղամարդ էր նա.
Կնոջ մատնութեամբ ամրոց չի առել,
Զի եղել կեանքում երբէք խաբեբայ...

Այսպէս տիկինը տըլաւ պատասխան.
Անհուն ցասումից մըռնչաց Շահը.
— Հէյ, դահլիճ, գողաց դազանի նըման,
Ու նըրա ձայնից դողաց սրահը:

XI

Դահիճն եկաւ ոտից գըլուխ
Կամիր հագած ու արիւն,
Ու դուրս տարան իր պալատից
Թըմկայ չըքնաղ տիրունուն:

Տարան անտակ էն սե ժայռից,
Որ կանգնած է մինչ էսօր,
էն ահաւոր ժայռի ծէրից
Գըլորեցին դէպի ձոր:

Գայլ ու աղուէս եկան հանդից՝
Ագահ սիրտը լափեցին,
Ցին ու ագռաւ իջան ամպից՝
Սև աչքերը հանեցին:

Անցաւ անտես ու աննրման
էն սիրունը աշխարհից,
Ինչպէս ծաղիկն անցած դարնան,
Որ չի ծաղկի էլ նորից:

Անցաւ զալում էն մեծ արքան
Իրեն փառքով ու զօրքով,
Անցաւ թաթուլն էն յաղթական
Ու իր քաջերն էն կարգով:

Ու նրբանցից միայն անմեռ
էս զրոյցը հասաւ մեզ,
Որ մեզանից յետոյ էլ դեռ
Պէտք է խօսուի միշտ էսպէս:

XII

Հէյ, պարոններ, ականջ արէք
Թափառական աշուղին,
Սիրուն տիկնայք, ջահիլ տղերք,
Լաւ ուշ դըրէք իմ խաղին:

Կոյր աշուղը հոգու աչքով
Նըկատում է ամեն բան,
Պատմում է ձեզ խաղ ու երգով
Մարդու գործերն ու ճամբան:

Ամենքս այսպէս հիւր ենք կեանքում
Մեր ծննդեան փուչ օրից,

Հերթով գալիս, անց ենք կենում
էս անցաւոր աշխարհից:

Անց ենք կենում... միայն անմահ
Գործն է խօսւում լաւ ու վատ.
Ա՛խ, երանի՜ ո՛վ մարդ կը գայ
Ու մարդ կերթայ անարատ:

Յովհ. Թումանեան

Ք Ե Օ Խ Վ Ա

(Պատկերներ գիտից)

I

Սարսափելի էր տեսնել տանուտէր Թորոսի բար-
կութիւնն այդ երեկոյ:

Չուխի ծայրերը գօտկի մէջ, կարտուզը պինդ կո-
խած գլխին, աչքերն արիւնով լի, ձեռքին մի խոշոր
մտրակ շառաչեցնելով, գզիւրն էլ—այն խեղճ ու կրակ
Սահակին—ետեւ ձգած, հայհոյելով ու գոռգոռալով էր
որ յայտնուեց գիւղի հրապարակի վրայ:

Նւ ձայնը, ձայնը!... Նման պատուած մեծ թմբուկի
ձայնի, խռպոտ, խմած օղիից դէմքն էլ կապտած, քուն-
քերը ուռած՝ գոռում էր, կանչում. իսկ բառերը մի-
մեանց գլխի վրայից, իրար կոխոտելով ու անկապ՝
դուրս էին նետւում բերնից:

Օ՛հ, ինչպիսի բառեր...

Գիւղում պիտի լինել կիրակի օրերը, այն էլ այդ
լեռնային գիւղերում, լսելու համար թէ որպիսի հայ-